דמתרצנא מתני' כוותיה דתני ר' אושעיא [א]הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו ואמר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהן חטין ואמר לו חטין יש לי שאני נותן לך צא ועשאן עלי כשער של עכשיו הגיע זמן חטין למכור אמר לו תן לי חטין שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו יש לי יין שאני נותן לך צא ועשאן עלי כשער של עכשיו הגיע זמן יין למכור ואמר לו תן לי ייני שאני רוצה למוכרו וליקח בו שמן אמר לו שמן יש לי שאני נותן לך צא ועשהו עלי כשער של עכשיו כולם אם יש לו מותר אין לו אסור ומאי לקח בהלואתו אמר רבא שמע מינה מדר' אושעיא תלת שמע מינה דמעמידין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן דלא כאיסרו הבא לידו הוא וש"מ הוא דיש לו וש"מ איתא לדרבי ינאי דאמר רבי ינאי [ב]מה לי הן מה לי דמיהן [ג]דאתמר רב אמר [ב]עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ור' ינאי אמר מה לי הן ומה לי דמיהן מיתיבי כולם אם יש לו מותר אמר רב הונא אמר רב בשמשך אי בשמשך צריכא למימר אלא כגון שיחד לו קרן זוית ושמואל אמר [ד]הא מני רבי יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר דתניא [ה]הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר [ג]בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר [ו]א"ל רבי יהודה מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר' אלעזר בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו [ז]משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו אמר אביי צד אחד ברבית איכא בינייהו רבא אמר [ד]רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו אמר רבא השתא דאמר רבי ינאי

מה

דמתרצנא מתניתין כוותיה. שאני רגיל לתרץ משניות שסתם רבי כברייתא שסתם הוא. ודכוותיה אמר רבא בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיא:): **הגיע זמן חטין למכור.** שנתייקרו ולכך אוצרותיהן למוכרן מעתה: **יש לו מותר.** ולא אמרינן דלאו כאיסרו הבא לידו היכא דיש לו דזכי בהו האי מהשתא ואע"ג דלא משיך כי מוקרי ברשותיה מוקרי ולא הוי רבית [א] הואיל ואם בא לחזור קאי עלייהו כמי שפרע. ומיהו היכא דאין לו לאו כאיסרו הבא לידו הוא דהיכא דיהיב ליה זוזי פוסק ואע"ג שאין לו דיכול זה לקנותו במעות שקיבל דחטין מצויין לו הואיל ויצא השער אבל זה אין בידו במה יקנה ודמי לרבית: **ומאי לקח.** דקתני במתני' לקח בהלואתו שהיה נושה בו דינר זהב. ולי נראה דלא גרסינן ליה ופירוש משובש הוא [ו]שנתלה בספר לפי שראה ברבי אושעיא נושה בחבירו מנה דשמעינן מינה דאי הוה יהיב ליה השתא זוזי אפילו אין לו נמי שרי שבש מתניתין ופירשה בלוקח בהלואתו ולא היא לא מבעי לשבושי מתניתין כהכי דר' אושעיא משום חטין קמאי נקיט ליה ולמימר דיש לו מותר אע"ג דלאו כאיסרו הבא לידו וכי אין לו אסור הואיל ולא בא איסרו לידו אבל מתניתין כי תנא אין לו גבי יין תנאה שמחמת הלואה בא עליו שהיו כבר דמי החטין מלוה עליו אבל גבי חטין לא תנא איסורא ואפילו אין לו שרי דאיסרו בא לידו ושפיר תני בה לקח: **מעמידין מלוה.** שיש לו על חבירו: **על גבי פירות.** לפסוק עליהם פירות כשער של עכשיו כל ימות השנה: **ולא אמרינן לא כאיסרו הבא לידו.** כדתני (א) רבי חייא דאמר לעיל אפי' יש לו אסור: **ושמע מינה והוא שיש לו.** אבל אין לו אין מעמידין מלוה אבל פוסקין על ידי נתינת מעות כדקתני מתני' (לקמן דף עב:) יצא השער פוסקין ואוקימנא מתני' כדתני רבי אושעיא: **ושמע מינה.** מדקתני הגיע זמן חטין למכור שם לו החטין בדמים כשער של עכשיו ביוקר ופוסק יין כשער של עכשיו בזול שמע מינה איתא לדרבי ינאי דאמר פסק על הפירות והגיע זמנו למכור ובא ותבעו ואין לו מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן: **עושין אמנה בפירות.** נותנין מעות באמנה כשער של עכשיו שיוצא בשוק ע"מ לקבל פירות אפילו יוקירו חטין: **ואין עושין אמנה.** לפסוק על הפירות כדי לקבל דמים לכשיוקירו דכיון דזוזי יהיב וזוזי שקיל מחזי כרביתא: **אם יש לו מותר.** מהא דרבי אושעיא קא מותיב והכא דמים קא מקבל שפסק עליו דמי החטין ומקבל היין ששוה יותר ממה שנתן ומתחילה לא קנה יין ממנו והרי הוא כמקבל מעות דמי החטים: **בשמשך.** הימנו החטים מתחילה דדמי החטין דידיה קא מקבל דברשותיה אייקור דמשעה שמשך כלתה לה תורת הלואה וקיבל מונו וכן בכולן: **שיחד לו קרן זוית.** ואשמעינן דיחוד מילתא היא: **הא מני.** דקתני יש לו מותר: **רבי יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר.** רבית שאינה על ידי הלואה אלא ע"י מכר ופעמים שבאה לידי רבית כגון זו אם יוקרו הפירות וישלם דמים יש כאן רבית ואם לא ישלם דמים אלא פירות שפסק הוא עמו אין כאן רבית היינו צד אחד ברבית פעמים יש רבית ופעמים אין רבית שהרי אינו פוסק עמו ע"מ לשלם דמים אלא פירות: **ועשה שדהו מכר.** אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך: **בזמן שהמוכר אוכל פירות.** בתוך הזמן מותר: **לוקח אוכל פירות אסור.** שמא לא יבא לידי מכר שיחזיר לו מעותיו ונמצא שבהלואה היו אצלו וזה אוכל פירות ברבית: **בייתוס בן זונין: מאי בינייהו.** במאי קמיפלגי: **צד אחד.** כי האי גוונא שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא צד הפדייה בא לידי רבית צד המכר אינו בא לידי רבית: **על מנת להחזיר.** דרבי יהודה גופיה לא שרי אלא ע"מ להחזיר שאם לא יהא מכר יחזיר לו פירות שאכל ואפילו הכי אסר ת"ק דבשעת אכילה קאכיל רבית ועבדיה לאיסור: **השתא דאמר רבי ינאי.** גבי פרעון הן ודמיהן שוין דכי היכי דהן מותר דמיהן נמי מותר דמה לי טוב אם הם מקבל יותר ממה שדמיהן מקבל:

מה

דאמר רבי ינאי מה לי הן. החטין מה לי דמיהן כגון יין אם יש לו כך פי' רבינו שמואל ור"ל דוקא יין אבל מעות אסור ואין נראה לר"ת דבפרק הגוזל [קמא] (ב"ק דף קג. ושם ד"ה התם) גבי רב כהנא זבין כתנא ולייקר זבנוה מרוותא קמאי א"ל לרב אשקול זוזי אמר ליה אי כי מזבני אמרי כתנא דכהנא הוא שרי ואם לאו אסור רב לטעמיה דאמר אין עושין אמנה בדמים משמע דלר' ינאי שרי למשקל זוזי:

בשמשך. ואפילו אכלן המוכר מותר לשלם חטים אחרים אם יוקירו ולא דמי לסאה בסאה דאסור (לעיל דף סג.) משום דהתם הלואה והכא זביני [ח]ומשיכה דהכא לא הויא אלא לענין היתר פיסוק ולא לקנות ממש:

צד אחד ברבית מותר. ואע"ג דבשעת הפרעון הוי רבית כיון שבשעת הפסק הוי צד אחד של היתר שרי וא"ת א"כ סאה בסאה נמי יהא מותר ללות לרבי יהודה דצד אחד הוא דשמא לא יוקירו דבהלואה נמי שרי רבי יהודה צד אחד ברבית כדאמרינן לקמן (דף סה:) גבי משכן לו בית משכן לו שדה הא דלא כר' יהודה ויש לומר דלא חשיב צד אחד ברבית אלא דבר שיש ביד מלוה או ביד לוה לעשות צד אחד שלא יהא רבית ולא דמי לסאה בסאה שתלוי בשער ועל כרחך יהא רבית אם יוקירו:

רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו. ואם תאמר מאי טעמא דרבנן דאמרי דאיזה רבית הוא זה והלא כשיבא לפדות מנכה לו תחילה פירות שאכל וי"ל ודאי אם הוא עושה כן לא הוי רבית אלא מצריכו לפרוע תחילה הכל קודם שינכה לו כלום ואם לא יוכל לפרוע לו הכל תהא משוקעת בידו ואם תאמר דתנן בערכין (דף לא. ושם ד"ה והתניא) המוכר בית בבתי ערי חומה גואל מיד וגואל עד שנים עשר חדש הרי זו כמו רבית ואינו רבית ופריך בגמ' והתניא רבית גמורה היא אלא התורה התירה ומשני הא ר' יהודה והא רבנן והשתא לרבא דלכולי עלמא צד אחד ברבית אסור היכי משני *ויש לומר דמדאורייתא מודה רבא דבצד אחד ברבית פליגי אבל מדרבנן נראה לרבא דליכא למאן דשרי ורבי יהודה שרי הכא אפילו מדרבנן כדמוכח בעובדא דמייתי לכך מוקי רבא דאיירי ברבית על מנת להחזיר ואם תאמר דבפרק בתרא דמגילה (דף כו: ושם ד"ה רבי) תנא אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירצה שיחזור דברי רבי מאיר ופריך בגמרא ולרבי מאיר היכי דיירי ביה הא הוה ליה רבית ומשני סבר לה כרבי יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר וי"ל לרבא איירי התם כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר על שדר בו:

ופוסקין

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קסג סעי' א וסעי' ב:
כ ב טוש"ע י"ד סי' קסה סעי' ו:
כא ג מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וע"ש וכסי' קעב סעי' א:
כב ד טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ה וכר"י:

◆

מוסף רש"י

ועשה לו שדהו מכר. שמשכן לו שדהו על אותו מנה וכתב לו אם לא אתן לך מנה מיכן ועד שלש שנים הרי היא שלך (ערכין לא.). **בזמן שהמוכר אוכל** פירות. כל אותן שנים, מותר. **לוקח אוכל** פירות אסור. שמא יגאלנה בתוך שלש ונמצא שאכלם ברבית (שם). **צד אחד** ברבית. שאם יגאלנה יהא רבית ואם לא לא יהא רבית (שם).

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה:], ב) ב"ק קג., ג) [לקמן סה: מגילה כו: ערכין לא.], ד) מגילה כו: ערכין לא., ה) נ"ל אמר רבי יהודה, ו) [שבת כט: וש"נ], ז) [נ"א שנתלה], ח) אבל בתוס' ישנים לא כתוב כלל כאן ומשיכה דהכא עד סוף הדיבור. רי"מ.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא אמרי' וכו' כדתניא לעיל כצ"ל ותיבת ר' חייא דאמר נמחק:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבית וכו' וי"ל דמדאורייתא. עיין לקמן דף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא:

◆

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה יש לו כו' הואיל ואם כו'. נ"ב וכ"ד הרמב"ם אבל הראב"ד וש"פ חולקים וכתבו דכמלוה לא קני כלל וע' ח"מ סי' קצ"ט ושו' ר"ד ותש"ם: